

řádu přijatého v roce 1961. Nedostatek rekodifikace byl nahrazován přijetím celé řady novelizací, z nichž některé fakticky charakter rekodifikace měly. To platí zejména o novele provedené zákonem č. 265/2001 Sb. Nejen tento zákon, ale i celá řada dalších novel byla poměrně rozsáhlá, především se jedná o novely z let 1990 (zákon č. 178/1990 Sb.), 1991 (zákon č. 558/1991 Sb.), 1993 (zákon č. 292/1993 Sb.), 1995 (zákon č. 152/1995 Sb.), 2004 (zákon č. 539/2004 Sb.), 2006 (zákon č. 253/2006 Sb.), 2008 (zákon č. 457/2008 Sb.), 2009 (zákon č. 41/2009 Sb.), 2011 (zákon č. 459/2011 Sb.), 2012 (zákon č. 193/2012 Sb.).

Trestní řízení je charakteristické poměrně závažným zásahem do ústavně zaručených práv a svobod osob, vůči nimž se trestní řízení vede. Není se proto co divit, že se značná část novelizací týkala především zajišťovacích prostředků, jako je vazba nebo zajištění majetku. Z důvodu rozporů ustanovení trestního řádu s ústavně zaručenými ústavními právy a svobodami zrušil v deseti případech Ústavní soud některá z nich svými nálezy.

Novely postupně posilovaly práva obviněného a též poškozeného, resp. obětí (viz zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů), i když v posledních letech lze pozorovat mírné oslabování práva na obhajobu (například zákon č. 459/2011 Sb.). Cílem některých novel byla i změna charakteru trestního řízení ve smyslu posílení kontradiktornosti řízení a zavádění prvků typických pro řízení adversární, jako například zavedení typického anglosaského institutu dohody o vině a trestu. V posledních letech se část změn odůvodňuje zrychlením a zjednodušením trestního řízení, což je někdy kritizováno. Zásada rychlosti řízení, jakkoliv je důležitá, není vůdčí zásadou, ale jen jednou ze základních zásad trestního řízení, která nemůže převážet nad jinými zásadami, jako například zásadou presumpce nevinny nebo materiální pravdy. Účelem některých z novel bylo též promítnutí závazků ČR, vyplývajících z práva EU nebo z mezinárodního práva (připomenout lze například implementaci rámcového rozhodnutí o evropském zatýkacím rozkazu). Některé novely byly vyvolány změnou v organizaci donucovacích orgánů (nový zákon o státním zastupitelství v roce 1993, o Bezpečnostní informační službě v roce 1994, o Policii ČR v roce 2008, o Generální inspekci bezpečnostních sborů v roce 2011). Z trestního řádu byly vypuštěny celé skupiny ustanovení, které se v pozměněné podobě staly součástí samostatných zákonů. V roce 2003 to byla ustanovení o trestním řízení proti mladistvým (zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví

ve věcech mládeže) a v roce 2013 ustanovení o právním styku s cizinou (zákon č. 104/2013 Sb., o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních). Speciální úprava trestního řízení je též v zákoně č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Ačkoliv zhruba od roku 1990 pracují v různém složení rekodifikační komise při Ministerstvu spravedlnosti České republiky, paragrafované znění návrhu nového trestního řádu se vytvořit prozatím nepodařilo.

Související hesla

důkazní prostředky (do roku 1848); důkazní prostředky (od roku 1848); ordál; mučení; právo procesní trestní (do roku 1990); právo trestní procesní (v 50. letech); právo stanné (v novodobém trestním řízení); promlčení v trestním právu; procesy inkviziční; prostředky opravné v trestním právu procesním; přísaha; psanec; pŕhon; pŕhon v Knize rožmberské; řízení trestní (do roku 1989); řízení trestní (po roce 1989); souboj; soudnictví; trestní řád (1850); trestní řád (1853); trestní řád (1873); trestní řád (1950); trestní řád (1956); trestní řád (1961); trestní řád vojenský

Literatura

JELÍNEK, J., Trestní právo. Novelizace v letech 1997 až 1999. Praha. (2000); NEČADA, V., Přehled novel trestních kodexů v období od listopadu 1989 do konce roku 1999. Praha. (2000); ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol., Trestní právo procesní. Praha. (2013).

Tomáš Gřivna

Právo protektorátní

Právním základem Protektorátu Čechy a Morava se stal Výnos Vŕdce a říšského kancléře z 16. března 1939. Jeho článek 12 stanovil, že: „Právo platné nyní v Čechách a na Moravě zŕstává v ŕčinnosti, pokud neodporuje smyslu převzetí ochrany Německou říší“.

Došlo tak k recepci drtivé většiny právních norem dosud platného právního řádu z první a druhé Československé republiky, jehož velká část zahrnovala ještě recipované rakouské právní předpisy. Zachována tak byla kontinuita mezi novým právním řádem a právním řádem zaniklé Česko-Slovenské republiky.

Podíváme-li se na právní řád platný v Protektorátu jako celek, je zde nutno rozlišit, zda se skládal z říšskoněmeckých či tzv. autonomních právních předpisů, neboť na území Protektorátu neplatilo jen právo autonomní (tedy recipované právo z Česko-Slovenské republiky

a právní předpisy nově vydané autonomními orgány), nýbrž zde byla zavedena platnost i některých říšských právních předpisů.

Aplikace autonomního či říšského práva byla závislá obvykle na tom, jakou státní příslušnost měly subjekty právních vztahů. Pro protektorátní státní příslušníky bylo rozhodující recipované právo Československé republiky spolu s nově přijatými protektorátními předpisy po 15. březnu 1939. Právní předpisy, které zůstaly po 15. březnu 1939 v platnosti, bylo však nutné vykládat v nových státoprávních poměrech v duchu národněsocialistické Velkoněmecké říše. Němečtí státní příslušníci, kteří měli své bydliště v Protektorátu, zásadně podléhali německé soudní pravomoci a požívali též práv státních příslušníků Protektorátu Čechy a Morava. Říšské právo však v Protektorátu neplatilo ani pro protektorátní příslušníky, ani pro německé státní příslušníky jako celek, neboť ani jednotné říšské právo na celém území Velkoněmecké říše neexistovalo. Bylo to důsledkem připojení některých území k Říši, jmenovitě Rakouska v březnu 1938 a Sudet v říjnu téhož roku.

I když němečtí státní příslušníci podléhali v Protektorátu obecně stejným občanskoprávním předpisům jako protektorátní příslušníci, v některých oblastech požívali zvláštního postavení. Podle nařízení o použití německého práva na německé státní příslušníky v Protektorátu Čechy a Morava z 20. července 1939 (RGL. I., s. 1309) bylo nutno na právní vztahy německých státních příslušníků použít v Protektorátu právo jejich domoviny, tedy právo platné ve staré Říši, nebo ve Východní marce či v říšské župě Sudety, pokud právo domovského státu na toto právo odkazovalo. Jednalo se především o ustanovení v oblasti práva osobního, rodinného, dědického, pracovního či práva sociálního pojištění. Právní poměry osob, které získaly německou státní příslušnost v souvislosti se zřízením Protektorátu Čechy a Morava, se posuzovaly podle německého práva, které platilo na území říšské župy Sudety, pokud toto právo stanovilo použití zákonů domovského státu. Toto ustanovení v praxi znamenalo, že rozdíl pro tyto osoby s nově nabytou německou státní příslušností nebyly tak velké, jak se může na první pohled zdát, protože jak právo platné v Sudetech, tak právo platné v Protektorátu bylo recipováno z období první Československé republiky. V oblasti soukromého práva se odchylky dotýkaly především práva osobního, rodinného a dědického. Z výše nastíněného je tedy patrné, že i když němečtí státní příslušníci podléhali v Protektorátu Čechy

a Morava německému soudnictví, nemuselo se aplikovat vždy právo platné ve staré Říši, nýbrž právo platné v Sudetech, které si s právem protektorátním v soukromoprávní oblasti prakticky korespondovalo; příkladem je Všeobecný občanský zákoník (ABGB), který platil jak v Protektorátu, tak i v Sudetech. Jinak tomu bylo však v oblasti trestního práva, kde se aplikovaly trestní předpisy platné ve „staré Říši“, tedy především německý trestní zákoník.

Jedním z hlavních úkolů nacistů v oblasti práva po připojení Rakouska k Říši a dalších území na Východě bylo především zavedení jednotného práva jak na celém říšském území, tak i na okupovaných územích. Protože toto sjednocení práva nebylo možno provést okamžitě, probíhaly změny postupně. To se dělo dvěma způsoby: buď právní řády okupovaných zemí přímo převzaly do svých právních předpisů právní normy platné v Říši (typicky norimberské rasové předpisy), nebo se v „autonomních“ právních řádech výrazným způsobem odrazila nacistická ideologie, nacistické pojetí práva či nacistický náhled na právo. Nejinak tomu bylo i v Protektorátu Čechy a Morava. Ve srovnání s ostatními dějinnými epochami neměl tento státní útvar sice dlouhého trvání, avšak za šest let své existence bylo jak soukromé, tak i veřejné právo bezesporu nacistickou ideologií výrazně ovlivněno.

Říšskoněmecké právní předpisy platné v Protektorátu

Jak již bylo uvedeno výše, právní předpisy Říše neplatily pro území Protektorátu Čechy a Morava jako celek, nýbrž pouze v případě, pokud to vyplývalo z jejich obsahu nebo pokud to říšský právní předpis výslovně stanovil. V případě některých předpisů byla jejich platnost v Protektorátu zřetelná již z názvu, nebo působnosti předpisu na území Protektorátu byla věnována zvláštní část; existovaly však také případy, že se platnost pro Protektorát musela dovozovat z obratu, že se právní předpis „vydává pro území Velkoněmecké říše“. Avšak často se stávalo, že nebylo přímo jasné, zda a v jakém rozsahu se říšskoněmecký právní předpis vztahuje i na území Protektorátu. Dobová literatura či komentáře tak často popisovaly obsah říšskoněmeckých právních předpisů s konstatováním na závěr, že „není jisté, zda tyto právní normy jsou platné i na území Protektorátu.“ Často také nebylo zcela jasné, zda se tyto říšskoněmecké právní předpisy vztahují jen na německé státní příslušníky v Protektorátu, či také na obyvatele s protektorátní příslušností. Aby měla česká

odborná právnícká veřejnost vůbec přehled o říšskoněmeckém právu platném v Protektorátu, objevovaly se v odborných právníckých časopisech pravidelně seznamy říšskoněmeckých předpisů, byly vydávány i přehledové sbírky těchto právních norem. Výše uvedené se však týkalo nově vydávaných říšskoněmeckých předpisů po 15. březnu 1939. Avšak často docházelo také k zavedení platnosti starších říšskoněmeckých právních předpisů vydaných před tímto datem i na území Protektorátu.

Rozsah působnosti úředních listů (publikačních sbírek), ve kterých se zveřejňovaly předpisy Říše, byly platné i pro území Protektorátu. Říšské právní předpisy platné pro území Protektorátu a vyhlášené v úředních listech Říše, nabývaly účinnosti v den následující po vyhlášení v úředních listech Říše (pokud nebylo stanoveno nic jiného).

Mezi říšskoněmecké úřední listy (publikační sbírky) s platností pro Protektorát náležely především říšský zákoník (*Reichsgesetzblatt*), a to oba dva jeho díly, německý právní věstník a pruský státní věstník (*Deutscher Rechtsanzeiger und Preußischer Staatsanzeiger*) a věstníky říšských ministerstev, z nichž nejdůležitější byl věstník říšského a pruského ministerstva vnitra (*Ministerialblatt des Reichs- und Preußischen Ministeriums des Innern*). Protože tyto říšskoněmecké úřední listy vycházely samozřejmě pouze v německém znění, představovala tato skutečnost poměrně velkou překážku, neboť ne všichni příslušníci právníckých povolání v Protektorátu ovládali právníckou němčinu na velmi dobré úrovni, aby byli schopni porozumět znění říšskoněmeckého právního předpisu. Říšskoněmecké úřední listy (především jejich starší vydání) také nebyly širší české právnícké veřejnosti běžně přístupné, takže možnost seznámit se se zněním příslušných právních norem byla značně omezená. Z tohoto důvodu byly ve Sbírce nařízení pro Čechy a Moravu a ve Věstníku nařízení říšského protektora otiskovány vybrané důležité říšské předpisy s platností pro Protektorát společně s jejich českými oficiálními překlady, i když někdy se značným časovým posunem oproti datu vydání v říšském úředním listě. České oficiální překlady byly otiskovány až do konce roku 1941, poté již nikoliv. V případech neexistence oficiálního překladu do českého jazyka byly často vyhotovovány soukromé překlady a uveřejňovány v odborných právníckých časopisech či v odborných publikacích.

Zvláštní úřední list pro vyhlásování říšských norem v Protektorátu byl zřízen již vyhláškou vrchního velitele německé armády

z 15. března 1939. Jednalo se o Sbírku nařízení pro Čechy a Moravu (*Verordnungsblatt für Böhmen und Mähren*), ve které se otiskovaly právní předpisy a nařízení všeobecného charakteru, které byly vyhlášeny na území postavených pod ochranu německé branné moci (tedy v Čechách a na Moravě). Sbírka nařízení pro Čechy a Moravu se považovala rovněž za říšskou publikační sbírku. Její první čtyři čísla byla vydána v Berlíně, až páté číslo bylo vytištěno v Praze. V souvislosti s ukončením vojenské správy v Čechách a na Moravě a nástupem prvního říšského protektora Konstantina von Neuratha do úřadu došlo od šestého čísla ke změně označení této sbírky na „*Verordnungsblatt des Reichsprotektors in Böhmen und Mähren*“, tedy na „*Věstník nařízení Reichsprotektora in Böhmen und Mähren*“, jak znělo oficiální označení jeho podtitulu. Od čísla 12 roku 1941 (22. březen) se podtitul změnil na „*Věstník nařízení říšského protektora v Čechách a na Moravě*“. Od roku 1942 již český podtitul používán nebyl. Co se týče formy tohoto věstníku, v letech 1939–1941 vycházel dvoujazyčně, tedy ve sloupci na levé straně se nacházelo oficiální německé znění a v pravém sloupci pak jeho český překlad. Od roku 1942 byl pak tento věstník vydáván pouze v němčině. Německý text byl až do čísla 16 roku 1941 psán kurentem; od 18. dubna 1941 byl nahrazen latinkou. Zajímavý byl jistě český překlad, kde se osoby a pojmy vyjadřující státní označení psaly kurentem a v němčině, přičemž ale tato německá označení byla česky skloňována; kmen slova byl psán kurentem německy a koncovka latinou česky. Tento styl českého překladu s užíváním německých názvů v kurentu a jejich následným českým skloňováním se využíval až do března roku 1941. Od této doby se již v českém překladu německé označení překládala do češtiny a byla psána latinkou.

Ve Věstníku nařízení Říšského protektora byly uveřejňovány kromě osobních zpráv, nařízení, výnosů a vyhlášek Říšského protektora rovněž říšské normy, pokud platily na území Protektorátu.

V souvislosti se zřízením funkce Německého státního ministra pro Čechy a Moravu výnosem Vůdce z 20. srpna 1943 došlo k přechodu vládní agendy spočívající v zastávání říšských zájmů v Protektorátu. Německým státním ministrem pro Čechy a Moravu se stal K. H. Frank, který vydávané právní předpisy uveřejňoval ve Věstníku nařízení Německého státního ministra pro Čechy a Moravu (*Verordnungsblatt des Deutschen Staatsministers für Böhmen und Mähren*). Věstník nařízení Říšského protektora tak byl vydáván pouze do srpna 1943.

Říšskoněmecké právní normy byly uveřejňovány rovněž v denním tisku, veřejným vyvěšením či pomocí vyhlášení v rozhlase, pokud nabytí účinnosti neneslo odkladu. Některé právní normy tak byly uveřejněny v deníku „Der Neue Tag“ či „Prager Abend“.

U říšskoněmeckých právních norem se lze také v několika případech setkat s porušením zákazu retroaktivity a se zavedením zpětné účinnosti právních předpisů. Příkladem může být nařízení Říšského protektora o židovském majetku z 21. června 1939 (VBIRProt., s. 45), jehož účinnost některých ustanovení byla stanovena na 17. březen 1939; později došlo ještě k posunutí zpětné účinnosti na 15. březen 1939.

V období tzv. vojenské správy či okupace Čech a Moravy, která trvala jeden měsíc, byla civilní správa při každém armádním sboru svěřena šéfovi civilní správy (*Chef der Zivilverwaltung*). V Čechách to byl při armádní skupině 3 Konrad Henlein a na Moravě při armádní skupině 5 to byl Josef Bürckel. Jelikož neexistovala výslovná úprava publikace jejich právních předpisů, využíval šéf civilní správy pro Čechy Úřední list zemského úřadu v Brně. Z období vojenské okupace Čech a Moravy (od 15. března do 15. dubna 1939) zůstala v platnosti čtyři všeobecná nařízení, ostatní byla Říšským protektorem zrušena.

Tzv. autonomní právo

Druhou skupinou práva platného na území Protektorátu Čechy a Morava bylo tzv. právo autonomní (české). Jak již bylo uvedeno výše, jednalo se jednak o právo převzaté z období I. a II. republiky a jednak o nově vydávané právní předpisy. Dle ústavního zákona o zmocnění ke změnám ústavní listiny a ústavních zákonů republiky Česko-Slovenské a o mimořádné moci nařizovací (krátce nazývaného jen jako „zmocňovací zákon“) z 15. prosince 1938 č. 330/1938 Sb. byl prezident republiky zmocněn, aby na jednohlasný návrh vlády vydával dekrety s mocí ústavního zákona, pokud jimi měly být řešeny otázky, ke kterým by bylo jinak třeba ústavního zákona. Toto zmocnění prezidenta republiky pro vydávání normativních aktů ústavní povahy bylo časově omezeno na dva roky ode dne ustavení Sněmu Slovenské krajiny, tedy skončilo dne 17. ledna 1941. Vláda byla zmocněna, aby dva roky od počátku účinnosti zmocňovacího zákona činila prostřednictvím vládních nařízení všechna nutná opatření, ke kterým by bylo jinak třeba zákona. Toto přenesení zákonodárné moci na vládu bylo omezeno na dva roky

od účinnosti zmocňovacího zákona, tedy do 16. prosince 1940.

V období Protektorátu rovněž náležela zákonodárná moc státnímu prezidentovi a vládě. Národní shromáždění bylo Háchou rozpuštěno dne 21. března 1939. Prezident však své možnosti vydávat dekrety s mocí ústavního zákona využil pouze jednou, a to v březnu 1940. Výhradním autonomním zákonodárcem se tak stala protektorátní vláda vydávající vládní nařízení. Ovšem již od počátku existence Protektorátu bylo ze strany německých orgánů do této „autonomní“ normotvorby výrazným způsobem zasahováno. Již v období vojenské okupace byla normotvorná činnost spojena se systémem předběžné kontroly návrhů konkrétních právních předpisů okupačními orgány. Ještě před jejich vyhlášením byly jak protektorátní vláda, tak i zemské úřady povinny překládat své výnosy a nařízení šéfovi civilní správy ke schválení. Rovněž právní předpisy okresních úřadů podléhaly kontrole Oberlandrátů (vrchních zemských radů), a ti je mohli v neodkladných případech nahradit vlastním opatřením.

Do autonomního práva mohl svou legislativní činností rovněž zasahovat Říšský protektor, jehož právní postavení vyplývalo z výše několikrát citovaného Výnosu Vůdce o Protektorátu Čechy a Morava, z nařízení o zákonodárné moci v Protektorátu Čechy a Morava ze 7. června 1939 a z nařízení o vybudování správy v Protektorátu Čechy a Morava z 1. září 1939. Říšský Protektor byl zmocněn k normotvorbě již čl. 5 odst. 4 Hitlerova výnosu; oprávněn byl nechat se informovat o všech opatřeních protektorátní vlády a udílet jí rady. Mohl také podat námitky proti opatřením, která by mohla poškodit Říši. Existovalo-li nebezpečí z prodlení, mohl Říšský protektor vydat vlastní nařízení ve společném zájmu a zasáhnout tak do autonomního práva. Pokud podal námitky, musely autonomní orgány upustit od vyhlášení zákonů, nařízení a jiných právních předpisů, jakož i od výkonu správních opatření a soudních rozsudků. K dalšímu upevnění zákonodárné moci Říšského protektora došlo v červnu 1939. Nařízení o zákonodárné moci v Protektorátu Čechy a Morava mu výslovně přiznalo právo, aby v případě, že to vyžadoval společný zájem, mohl měnit autonomní právo. V případě, že by hrozilo nebezpečí z prodlení, mohl vydávat právní předpisy všeho druhu. Příslušelo mu také právo vydávat policejní nařízení. Podle čl. 12 Hitlerova výnosu zůstalo právo v Čechách a na Moravě v platnosti, pokud neodporovalo smyslu převzetí ochrany Německou říší. Říšský protektor určoval,

o jaké předpisy se mělo jednat. Soudy a správní úřady autonomní správy nebyly oprávněny přezkoumat právní normy ani opatření Říšského protektora. Podřízené postavení autonomní správy oproti Říšskému protektorovi bylo zakotveno rovněž v nařízení o vybudování správy v Protektorátu Čechy a Morava, podle kterého Říšský protektor vykonával dozor nad veškerou autonomní správou v Protektorátu. Říšský protektor mohl nařídit, aby mu protektorátní úřady v určitých věcech podávaly zprávy bez vyzvání. Pokud se zákony a jiné právní předpisy vztahovaly na více než jeden obvod Oberlandráta, musely je protektorátní úřady předložit ke schválení Říšskému protektorovi. Říšský protektor jakož i říšský vůdce SS a šéf Německé policie ve shodě s Říšským protektorem mohli v Protektorátu činit správní opatření nutná k udržení bezpečnosti a pořádku. V srpnu 1943 došlo v souvislosti se jmenováním nového Říšského protektora k úpravě jeho postavení, úkolů a oprávnění. Zastávání říšských zájmů v Protektorátě tak přešlo na nově zřízené Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu.

Z výše uvedeného je tedy zřetelné, že autonomie protektorátní vlády byla pouze prázdňým heslem, neboť legislativní činnost protektorátní vlády i protektorátních ministerstev podléhala od samého počátku existence Protektorátu Čechy a Morava přísnému dozoru ze strany Úřadu Říšského protektora. Úředníci na ministerstvech tak často pracovali pod dozorem zmocněnců Říšského protektora, jejichž příkazy museli plnit. Do režie okupantů se dostávala i autonomní normotvorba na nižší úrovni. Zatímco v prvních letech byla kontrolována z vnějšku, tak po provedení tzv. Heydrichovy správní reformy došlo k obsazování protektorátních úřadů Němci, kteří tak „zevnitř“ vykonávali přímý vliv na autonomní normotvorbu.

Jak již bylo uvedeno výše, zmocnění vlády a státního prezidenta k normotvorné činnosti bylo dle zmocňovacího zákona časově omezeno. K jeho prodloužení na neurčito však nedošlo pramenem autonomního práva, nýbrž na základě nařízení Říšského protektora z 12. prosince 1940. To zdůraznilo, že k vydání vládního nařízení byl potřebný podpis státního prezidenta, jakož i možnost, aby sekundární právní normy (typicky vyhlášky ministerstev) změnilo nebo rušilo normy primární (tedy zákony).

Na jaře 1942 došlo k výrazné změně v protektorátní normotvorbě, neboť došlo k likvidaci vlády jako kolektivního orgánu, jejíž pravomoc přešla na jednotlivé ministry. Došlo tak stejně

jako v Říši v této oblasti k zavedení vůdcovského principu, jehož jeden ze základních znaků byla přednost odpovědnosti jednotlivce před odpovědností kolektivní a rovněž individuální rozhodování před rozhodováním kolektivním. Právní podklad tvořilo jednak nařízení Říšského protektora, jednak i nařízení protektorátní vlády. Nařízení vlády nově vydávali a podepisovali předseda vlády a ministři pověřeni jejich prováděním, což znamenalo, že k vydání vládního nařízení (primární normy) bylo třeba souhlasu předsedy vlády, rezortního ministra (případně ministrů) a státního prezidenta; k vydání vládního nařízení se tak již nevyžadoval souhlas celé vlády jako celku. Rezortní ministři pak byli oprávněni vydávat nařízení („nařízení ministrů“). Na ministry přešla i správní působnost protektorátní vlády, kterou ministr vykonával se souhlasem předsedy vlády.

K poslednímu zásahu do autonomní normotvorby došlo v souvislosti s vyhlášením totální války v létě 1944, kdy věcně příslušní ministři byli zmocněni, „aby nařizovací cestou sami činili všechna opatření, jichž je v jejich oboru zapotřebí k provedení totálního válečného nasazení a k nimž by jinak bylo třeba zákona nebo vládního nařízení“.

Hlavním publikačním instrumentem autonomní legislativy byla Sběrka zákonů a nařízení převzatá z druhé republiky. Od částky 75 ročníku 1939 (tedy od 20. září 1939) došlo ke změně jejího názvu na Sběrku zákonů a nařízení Protektorátu Čechy a Morava. V té se publikovaly především vládní nařízení, dekrety státního prezidenta, vyhlášky předsedy vlády, vyhlášky ministerstev a nařízení všeobecné povahy státních ústředních úřadů a orgánů, a úřadů s působností pro obvod země České nebo Moravskoslezské; často byla ve Sběrce zákonů a nařízení uveřejňována nařízení předsedy Nejvyššího úřadu cenového. Do 6. srpna 1940 vycházela Sběrka pouze česky, od částky 76 ročníku 1940 byl český text doplněn i německým překladem, takže Sběrka vycházela dvoujazyčně; německý text se nacházel v levém sloupci, zatímco český v pravém. Protože až do srpna 1940 nebyl oficiálně publikován německý překlad autonomního práva uveřejňovaného ve Sběrce zákonů, bylo německé znění nejdůležitějších právních předpisů otiskováno až do konce roku 1942 v časopise *Prager Archiv für Gesetzgebung und Rechtsprechung*. K dalším instrumentům, ve kterých bylo publikováno autonomní právo, náležely: Úřední list Protektorátu Čechy a Morava, Věstník ministerstev, Zemský věstník pro Čechy a Zemský věstník pro Moravu a Slezsko. Některé z nich vycházely dvoujazyčně.

Související hesla

německý státní ministr pro Čechy a Moravu; právo trestní protektorátní (1939–1945); Protektorát Čechy a Morava; říšský protektor; ústavní návrh protektorátní (1939); soudnictví protektorátní autonomní (1939–1945); soudnictví protektorátní německé (1939–1945); Židé v Protektorátu Čechy a Morava (1939–1945)

Literatura

ARNDT, K., Die Eingliederung des Protektors in das internationale Vertragswerk des Reichs, insbesondere auf dem Gebiet der zivilen Rechtshilfe. In: Deutsches Recht, roč. 12, Heft 10/11, s. 362. (1942); HOFFMANN, J. a kol., Nové zákony a nařízení Protektorátu Čechy a Morava. Praha. (1939–1945); HOUSER, J., Nucená práce a okupantské právo. In: Právněhistorické studie 13, s. 157. (1967); HRDLIČKA, V., O německém pojetí práva. In: Všeřrd, roč. 20, s. 118. (1939); KNAPP, V., Problém nacistické právní filosofie (reprint). Dobrá Voda. (2002); KOLMAN, A., Ideologie německého fašismu. Praha. (1946); KRIESER, H., Das neue Recht in Böhmen und Mähren (1. – 3. Teil). Prag. (1943); KRIESER, H., Die deutsche Gerichtsbarkeit im Protektorat Böhmen und Mähren. Ausübung und Umfang. In: Deutsches Recht, Ausgabe A, roč. 10, Heft 42, s. 1745. (1940); KRIESER, H., Die Rechtsangleichung im Protektorat. In: Böhmen und Mähren, s. 150. (1942); KUNC, P., Nové předpisy o řízeném hospodářství. Praha. (1940); MARŠÁLEK, P., Opatření vojenské správy v prvním měsíci nacistické okupace českých zemí (15. 3. – 15. 4. 1939). In: Právněhistorické studie 37, s. 110. (2005); MARŠÁLEK, P., Protektorát Čechy a Morava a nacistická okupační politika. In: Vysídlení Němců a proměny českého pohraničí 1945–1951. 1. díl. Češi a Němci do roku 1945, s. 171. Stredokluky. (2010); MARŠÁLEK, P., Protektorát Čechy a Morava. Praha. (2002); NEUBAUER, Z., Úkoly právní vědy v přítomné době. In: Všeřrd, roč. 21, č. 7–8, s. 262. (1940); NÝDL, B., Základy nacionálně-socialistické nauky právní. In: Právník, roč. 78, s. 11. (1939); PUŽMAN, J., Právní řád v Čechách a na Moravě. In: Právní praxe, roč. 3, č. 7–8, s. 179. (1939); ROSENBAUM, M., Právní styk Protektorátu s cizinou, obsazeným územím a říšskými orgány. In: Soudcovské listy, roč. 24, č. 2, s. 24. (1943); ROUČEK, F., Generální rejstřík ke Sbírce zákonů a nařízení a Věstníku nařízení Reichsprotektora. Praha. (1940); SCHELLE, K., K charakteru práva v tzv. Protektorátu Čechy a Morava. In: 15. březen 1939. Sborník z vědeckého kolokvia, s. 90. Brno. (1989); SCHELLE, K., TAUCHEN, J. a kol., Protektorát

Čechy a Morava - jedna z nejtragičtějších kapitol českých novodobých dějin. Ostrava. (2010); SVATUŠKA, L., Které říšskoněmecké právní předpisy platí v Čechách a na Moravě. Praha. (1940); SVATUŠKA, L., Právní vývoj v Protektorátu Čechy a Morava. In: Všeřrd, roč. 21, s. 57. (1940); SVATUŠKA, L., Rozdělení právního řádu. In: Moderní stát, roč. 17, s. 262. (1944); SVATUŠKA, L., Říšskoněmecký právní řád v Protektorátu Čechy a Morava. In: Moderní stát, roč. 12, s. 230. (1939); SVATUŠKA, L., Říšskoněmecký právní řád v Protektorátu Čechy a Morava (Dokončení). In: Moderní stát, roč. 13, č. 1, s. 9. (1940); TAUCHEN, J., Práce a její právní regulace v Protektorátu Čechy a Morava (1939–1945). Praha. (2016); TAUCHEN, J., Právní řád a publikace právních předpisů v Protektorátu Čechy a Morava. In: Dny práva 2012 – Days of Law 2012, s. 701. Brno. (2013); VEITZKE, G., Das Personalstatut im deutsche interlokale Privatrecht. In: Deutsches Recht, Ausgabe A, roč. 10, s. 1539. (1940); VESELÝ, V., Říšské právo v Čechách a na Moravě: soubor říšských právních norem platných v Protektorátu Čechy a Morava a souvisejících a příbuzných předpisů protektorátních. Praha. (1940–1943).

Jaromír Tauchen

Právo průmyslového vlastnictví

Území České republiky se nachází ve středu Evropy a české právo jednoznačně sdílelo a sdílí kontinentální kodexovou (civilně právní) tradici odvíjející se od římského práva. Tudíž historie české práva duševního vlastnictví odráží příslušný mezinárodní vliv stejně jako vnitrostátní kodexový režim a odlišuje se od common law.

Kontinentální kodexové proudy, včetně českého, rozlišovaly a rozlišují dva, resp. tři, základní typy duševního vlastnictví – autorské, průmyslové a jiné duševní. Předmětem práva duševního vlastnictví jsou nehmotné statky, jejich ochrana a související vztahy a stavy. Tyto nehmotné statky jsou buď výsledky tvůrčí či jiné originální lidské činnosti silně individuální (právo autorské a právo k výkonu výkonného umělce) anebo méně individuální a neindividuální (práva průmyslová). Pro všechny je typická jejich jedinečnost a relativní nezávislost na jejich hmotném substrátu, tj. na věci je nesoucí či zachycující, event. na čase a na místě. Tudíž mohou být současně i následně užívány více subjekty na různých místech, aniž by tak nutně byly spotřebovávány, tzn. opotřebování a spotřeba je příznačná pro jejich „nosiče“